

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

О. С. Олійник, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбуваються суттєві соціально-політичні зміни. Ці зміни здійснюють відповідний вплив, у тому числі й на розвиток кримінального законодавства. Це, в першу чергу, стосується міжнародно-правових зобов'язань, які взяла на себе Україна, та правових позицій міжнародних судів, які спроможні здійснити вплив на подальший розвиток національного кримінального законодавства України.

Не останнє місце у вирішенні цього питання займають принципи. Маються на увазі не лише загальноправові, а й спеціальні (галузеві), міжгалузеві, міжінституційні, а також безпосередньо інституційні, яким і присвячено наше дослідження. Ці принципи мають мінливу природу та динамічний характер. Саме тому відсутня гостра потреба у втіленні їх безпосередньо в законі про кримінальну відповідальність. У літературі неодноразово зазначалось, що не всі положення, які претендують на, так би мовити, «звання» принципів, мають неодмінно бути зафіксовані в законі про кримінальну відповідальність. Це безпосередньо стосується саме інституційних принципів кримінального права. На користь указаної думки свідчить і різна їх чисельність у різних авторів, які звертались до дослідження цієї теми.

Аналіз результатів останніх досліджень. Відразу зазначимо, що свої роботи питанням вивчення природи окремих принципів

кримінального права присвячували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: П. С. Берзін, В. О. Гацелюк, І. М. Гнатів, О. П. Горох, О. О. Дудоров, Ю. Л. Дятлова, М. А. Залигіна, С. Г. Келіна, В. Н. Кудрявцев, М. А. Малигіна, М. В. Мазур, В. В. Мальцев, В. О. Навроцький, А. Е. Скакун, Л. Ю. Тимофеева, В. І. Тютюгін, В. Д. Філімонов, Д. Ю. Фісенко, Є. Є. Чередніченко, К. В. Шундіков та багато інших.

Водночас указані автори не досліджували поставлене нами питання системно та ґрунтовно. Переважно згадані науковці вивчали природу та основні ознаки загальноправових принципів кримінального права. Тому існує необхідність вивчити цю групу принципів кримінального права та виявити їх основні ознаки.

Так, П. С. Берзін у своїх роботах здійснював класифікацію злочинів та надав їм стисло характеристику. О. О. Дудоров та М. В. Мазур здійснювали порівняльну характеристику окремих злочинів та вивчали їх природу. Д. Ю. Фісенко досліджувала спеціальні принципи кримінального права та надавала їм характеристику. С. Г. Келіна та В. М. Кудрявцев ґрунтовно вивчали питання загальноправових та спеціальних принципів кримінального права, але за радянських часів тощо.

Метою цієї статті є визначення поняття інституційних принципів кримінального права України, виокремлення їх ознак та з'ясування їх характеристики та способів закріплення у вітчизняному законодавстві. Адже незважаючи на те, що згадані принципи переважно не знайшли свого втілення в законі про кримінальну відповідальність, вони мають важливе теоретичне та практичне значення. Саме для цього необхідно дослідити їх ознаки й властивості. Це надасть можливість точно визначити ті норми закону, що відповідають інституційним принципам кримінального права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційні принципи кримінального права пов'язуються з окремими інститутами галузі кримінального права, враховуються у змісті всіх елементів механізму кримінально-правового регулювання (впливають на них) та реалізуються в процесі застосування окремих заходів кримінально-правового характеру. Серед них називають такі:

Принцип співрозмірності (відповідності) призначеного покарання тяжкості злочину, обставинам його вчинення та особі, яка його вчинила. Цей принцип передбачає врахування залежності покарання, що призначається, його суворості від тяжкості вчиненого особою злочину. Тому підвищення тяжкості злочину означатиме призначення більш суворого покарання за його вчинення, а її зниження (зменшення), навпаки, – менш суворе покарання. Нормативним орієнтиром цього принципу слугує положення п. 3 ч. 1 ст. 65 КК.

У своїй постанові «Про практику призначення судами кримінального покарання» № 7 від 24 жовтня 2003 р. Пленум Верховного Суду України в п. 1 підкреслив, що судді «мають суворо додержуватись вимог ст. 65 КК стосовно загальних засад призначення покарання, оскільки саме через останні реалізуються принципи законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації покарання»¹. На думку О. М. Омельчука, Пленум Верховного Суду України визнає загальні засади і принципи призначення покарання самостійними, але нерозривно пов'язаними кримінально-правовими інститутами: неухильне дотримання загальних засад призначення покарання є неодмінною умовою реалізації закладених у них принципів призначення покарання, і тільки в такій сукупності вони забезпечують досягнення мети покарання².

Відповідно до першого критерію суд може призначити покарання виключно в межах санкції статті Особливої частини КК, за якою кваліфіковані дії винної особи.

Однак за наявності обставин, передбачених ст. 69 КК, суд вправі призначити особі покарання нижче від найнижчої межі, передбаченої відповідною статтею Особливої частини КК, що є проявом принципу гуманізму.

З одного боку, наявність у суду такої можливості, яка закріплюється у ст. 69 КК, надає останньому широкі повноважень та є проявом гуманізму, а з другого – це розширює межі дискреційних по-

¹ «Про практику призначення судами кримінального покарання»: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03> (дата звернення 24.08.2019)

² Омельчук О, 'Загальні засади призначення покарання: законодавче регулювання та практика застосування' (2013) 4 (48) Університетські наукові записки 360

вноважень суду і може звести нанівець самий каральний вплив кримінального покарання.

На користь обмеження дискреційних повноважень через доволі широкий діапазон санкцій окремих статей висловились у своїх працях і такі вчені, як М. Й. Коржанський, В. М. Щупаковський та ін., які, у свою чергу, запропонували, щоб максимальний діапазон сягав не більше 3-х років¹.

Що стосується другого критерію, то суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини КК. Це означає:

а) суд повинен переконатися, що в діях особи наявний певний склад злочину; б) визначити, що у справі відсутні обставини, що виключають відповідальність (неосудність, необхідна оборона, крайня необхідність тощо); в) з'ясувати доцільність призначення покарання неповнолітньому (розділ XV КК України), або звільнення особи від кримінальної відповідальності в порядку статей 44–49 КК, за виключенням звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК); г) призначити покарання з урахуванням стадій вчинення злочину (статті 14, 15 КК); д) признаючи покарання співучасникам, суд повинен врахувати ступінь і характер участі у вчиненні злочину кожного із співучасників (ст. 27 КК); е) суд повинен також урахувати мету покарання, визначену у ч. 2 ст. 50 КК; ж) признаючи покарання певного виду, виходити з його характеру застосування, строків, визначених у Загальній частині КК; з) застосовуючи додаткові покарання, не вказані в санкції статті, суд повинен ураховувати умови і підстави їх призначення, визначені у Загальній та Особливій частинах КК; і) признаючи покарання за сукупністю злочинів або за сукупністю вироків, визначити остаточне покарання відповідно до положень статей 70, 71 КК.

Суть третього критерію полягає в тому, що суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. При цьому характер і ступінь суспільної небезпечності – ті властивості, що характеризують,

¹ Гришук В, *Проблеми кодифікації кримінального законодавства України* (Львівський університет 1993) 126–7

як зазначається в літературі, не конкретний злочин, вчинений окремою особою, а ознака, що визначає всі злочини певної групи чи виду¹.

Врахування особи винного при призначенні покарання допомагає вирішенню таких кримінально-правових питань: можливість чи доцільність притягнення особи до кримінальної відповідальності та передача винного на поруки; кваліфікація дій винного; наявність обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність; вид та розмір покарання, які найдоцільніше призначити особі за вчинення злочину для досягнення мети покарання; причини та умови, що сприяли вчиненню злочину; створення умов для найповнішого відшкодування збитків, спричинених злочином, тощо².

Отже, суд, постановляючи вирок, повинен взяти до уваги як позитивні характеристики особи винного, так і врахувати його негативні якості та обставини справи. Окрім цього, згадані обставини, характеристики, властивості та якості як самої особи, так й учиненого діяння, не повинні розглядатися відокремлено одне від одного, а вони мають розглядатися у взаємозв'язку один з одним.

Принцип обов'язковості психіатричного лікування при застосуванні примусових заходів медичного характеру. Розглядуваний принцип визначає зміст примусових заходів медичного характеру, що застосовуються до такої особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, та зумовлює її обов'язкове лікування (ст. 92 КК). У ст. 94 КК міститься повний перелік примусових заходів медичного характеру, а також підстави їх застосування: надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із звичайним наглядом; госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом; госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом. Мова в цьому випадку йде про примусове надання психіатричної допомоги осо-

¹ Шемшученко Ю, Титаренко Ю та інші, *Уголовное наказание : монографическое исследование* (Редакция газеты «Вечерняя Макеевка» 1997) 312

² Омельчук О

бам, які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння; які вчинили у стані обмеженої осудності злочини; а також про осіб, які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання (ст. 93 КК).

Під час застосування конкретних видів примусових заходів медичного характеру суд на підставі ч. 1 ст. 94 КК повинен ураховувати: 1) «показники» суспільної небезпечності вчиненого діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, які пов'язуються з його тяжкістю; 2) характеристики особи, яка вчинила таке суспільно небезпечне діяння, що пов'язується з «характером та тяжкістю захворювання», а також зі «ступенем небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб».

Правозастосовним орієнтиром у цьому випадку виступає положення п. 5, абз. 2 п. 8, абз. 3 п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 3 червня 2005 р. № 7.

Відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин¹.

Психіатрична допомога відповідно до положень ст. 4 Закону надається на основі принципів законності, гуманності, додержання прав людини і громадянина, добровільності, доступності та відповідно до сучасного рівня наукових знань, необхідності й достатності заходів лікування, медичної, психологічної та соціальної реабілітації, надання освітніх, соціальних послуг.

¹ Про психіатричну допомогу: Закону України від 22 лютого 2000 р. № 1489-III
Дата оновлення: 20.12.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (дата звернення 24.08.2019)

Амбулаторна психіатрична допомога надається лікарем-психіатром без усвідомленої згоди особи або без згоди її законного представника в примусовому порядку за рішенням суду за місцем проживання особи у випадках, визначених законом. Амбулаторна психіатрична допомога – психіатрична допомога, що включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими законами, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, в амбулаторних умовах (ст. 1 Закону).

Особа, якій надається амбулаторна психіатрична допомога в примусовому порядку, повинна оглядатися лікарем-психіатром не рідше одного разу на місяць, а комісією лікарів-психіатрів – не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про продовження чи припинення надання їй такої допомоги.

У разі необхідності продовження надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку понад 6 місяців лікар-психіатр повинен надіслати до суду за місцем проживання особи заяву про продовження надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку. В подальшому продовження надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку проводиться кожного разу на строк, який не може перевищувати 6 місяців.

Стаціонарна психіатрична допомога – це психіатрична допомога, що включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, і надається в стаціонарних умовах понад 24 години поспіль.

Психіатричне лікування повинно базуватися на індивідуальному підході, який передбачає вироблення окремого плану лікування для кожного пацієнта. Такий план повинен містити широкий набір реабілітаційних та терапевтичних заходів, включаючи й доступ до працетерапії, групової терапії, індивідуальної психотерапії, до мис-

театру, музики та спорту. Пацієнти повинні мати регулярний доступ до належним чином обладнаних кімнат відпочинку і мати можливість щоденно здійснювати прогулянки на свіжому повітрі. Бажано було б також, щоб їм була запропонована можливість вчитися або займатися прийнятною для них трудовою діяльністю.

У сучасній психіатричній практиці існує чітка тенденція – не ізолювати пацієнтів. Там, де практика ізолювання ще зберігається, вона повинна бути детально розробленою і давати чіткі відповіді на такі запитання: типи випадків, коли може застосовуватись ізолювання; мета, якої намагаються досягти; тривалість ізолювання та необхідність частого перегляду рішення про ізолювання; існування відповідних контактів із людьми; обов'язок персоналу виявляти посилену увагу. Ізолювання не повинно ніколи застосовуватись як покарання.

На наше переконання, для дієвості цього принципу мають бути запроваджені формальні процедури, які повинні забезпечити те, щоб призначені медичні препарати були б справді необхідними для лікування і щоб було також забезпечене їхнє регулярне вживання. Таке само є необхідним здійснення постійної перевірки стану здоров'я пацієнтів та перегляд приписаних їм медикаментів.

Принцип урахування злочинів, вчинених уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи. На наше переконання, цей принцип йде в розріз із таким принципом кримінального права, як принцип особистості при застосуванні заходів кримінально-правового характеру та принципом винної відповідальності. Ця думка підтримується й вітчизняними науковцями, які вказують, що принцип особистості при застосуванні заходів кримінально-правового характеру не в повній мірі знаходить своє відображення при застосуванні останніх до юридичної особи. Так, зазначає С. О. Харитонова, «юридична особа, безумовно, не має можливості усвідомлювати, передбачати, бажати, свідомо припускати або легковажно розраховувати на ненастання наслідків свого діяння і, отже, не може бути суб'єктом кримінальної відповідальності. Лише фізична особа як представник юридичної особи може вчинити злочин від імені та в інтересах юридичної особи. Якщо ця особа є службовою особою,

то кримінальна відповідальність повинна наставати за нормами розділу XVII Кримінального кодексу України. Нести особисту відповідальність може лише фізична особа. Кримінальне право тим і відрізняється від інших галузей права (цивільного, господарського, фінансового та ін.), що відповідати за свої дії може лише особа, яка була визнана винною в особисто вчиненому нею злочині. Ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за чинним кримінальним законодавством та бути обмеженим у своїх правах (особистого, майнового та іншого характеру), замість іншої особи. За змістом чинного кримінального законодавства (ст. 18 КК України) не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності юридичні особи, організації тощо. А отже, і застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру є проблематичним та таким, що суперечитиме принципу особистості при застосуванні заходів кримінально-правового характеру.

У зв'язку із наведеними вище аргументами зазначені положення не можуть претендувати на, так би мовити, «звання» основоположних засад і визнаватися принципом кримінального права.

Принцип врахування щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки неповнолітнього. Спочатку з'ясуємо значення понять: «щире каяття» та «бездоганна поведінка». Так, під щирим каяттям зазвичай, як роз'яснив Верховний Суд України, необхідно розуміти, окрім визнання особою факту вчинення злочину, ще й дійсне, відверте, а не уявне визнання своєї провини у вчиненому злочині, щирий жаль із приводу цього та осуд своєї поведінки, що насамперед повинно виражатися в намаганні особи відшкодувати завдані злочином збитки, бажанні виправити наслідки вчиненого. Факт щирого каяття особи у вчиненні злочину повинен знайти своє відображення в матеріалах кримінального провадження.

Під бездоганною поведінкою необхідно розуміти, що особа не тільки не вчинювала будь-яких протиправних діянь, а й сумлінно виконувала різноманітні обов'язки (наприклад, службові, військові, фахові, сімейні тощо), додержувалася загально визнаних норм поведінки в суспільстві. Сюди ж можна віднести вимоги й щодо сум-

лінного ставлення до праці, під яким розуміється відповідальне та позитивне ставлення винної особи до роботи, підвищення освітнього рівня і кваліфікації у будь-якій сфері (наприклад, отримання сертифікату про проходження тренінгу в певній сфері знань тощо).

Розглянуті нами положення, які окремі науковці відносять до принципів, мають доволі суб'єктивний характер. Це означає, що винна у вчиненні злочину особа заради звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання може намагатися продемонструвати всі означені вище позиції (щире каяття, щирий жаль), у тому числі за рахунок, наприклад, своїх родичів, які можуть власними коштами відшкодувати заподіяну злочином шкоду. Водночас такі положення повинні бути враховані правозастосовними органами, бо таке ставлення до посткримінальної поведінки винної особи є відображенням дотримання такого принципу кримінального права, як принцип особистості при застосуванні заходів кримінально-правового характеру.

Саме тому, на нашу думку, вимоги, які покладені в основу цього принципу, не можуть претендувати на звання основоположних.

Висновки. Таким чином, не всі розглянуті нами в дослідженні положення можна з упевненістю назвати інституційними принципами кримінального права. Ми зупинимось на думці про те, що останніми необхідно вважати: принцип співрозмірності (відповідності) призначеного покарання тяжкості злочину, обставинам його вчинення та особі, яка його вчинила, а так само принцип обов'язковості психіатричного лікування при застосуванні примусових заходів медичного характеру.

Перший із названих принципів чітко визначений на законодавчому рівні, а також детально розтлумачений у згаданій нами вище постанові Пленуму Верховного Суду.

Що стосується іншого принципу, то слід зазначити таке. Для утвердження в державі режиму законності дуже важливо, щоб принципи, основоположних засад дотримувались в обов'язковому порядку правозастосовні органи. Для цього необхідно, щоб названі положення відповідали духу закону про кримінальну відповідальність, не вступали з ним у протиріччя. Так, законодавство визначає

необхідність надання психіатричної допомоги в найменш обмежених умовах, що забезпечують безпеку госпіталізованої особи та інших осіб, при дотриманні прав і законних інтересів особи, якій надається така допомога. Заходи фізичного обмеження та (або) ізоляції особи, яка страждає на психічний розлад, при наданні їй психіатричної допомоги застосовуються за призначенням та під постійним контролем лікаря-психіатра чи іншого медичного працівника, на якого власником психіатричного закладу чи уповноваженим ним органом покладені обов'язки з надання психіатричної допомоги, і застосовуються лише в тих випадках, формах і на той час, коли всіма іншими законними заходами неможливо запобігти діям особи, що являють собою безпосередню небезпеку для неї або інших осіб. Про форми та час застосування заходів фізичного обмеження та (або) ізоляції робиться запис у медичній документації. Дотримання вказаних умов дуже важливе, особливо в державі, яка намагається стати правовою державою і будує громадянське суспільство.

На жаль, ті умови, в яких сьогодні надається примусова психіатрична допомога, змушують бажати кращого. Водночас усі вказані нами вище аспекти щодо форм і засобів застосування такої допомоги мають бути максимально враховані і застосовані як на законодавчому рівні, так і на рівні регуляторного (відомчого) законодавства. Лише в тому випадку, коли в державі будуть створені всі належні умови для виконання вимог, які покладені в основу розглядуваних нами принципів, мова може йти про відповідальність правозастосовних органів на предмет дотримання останніми принципів кримінального права.

REFERENCES

Перелік юридичних документів

Законодавство

1. Про психіатричну допомогу: Закону України від 22 лютого 2000 р. № 1489-III Дата оновлення: 20.12.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (дата звернення 24.08.2019)

2. «Про практику призначення судами кримінального покарання»: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03> (дата звернення 24.08.2019)

Бібліографія

Книги з авторами

3. Гришук В, *Проблеми кодифікації кримінального законодавства України* (Львівський університет 1993)

4. Шемшученко Ю, Титаренко Ю та інші, *Уголовное наказание : монографическое исследование* (Редакция газеты «Вечерняя Makeevka» 1997)

Статті з журналів

5. Омельчук О, 'Загальні засади призначення покарання: законодавче регулювання та практика застосування' (2013) 4 (48) Університетські наукові записки 360

List of legal documents

Legislation

1. Pro psykhiatrychnu dopomohu: Zakonu Ukrainy vid 22 liutoho 2000 № 1489-III Data onovlennia 20.12.2018 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (in Ukrainian)

2. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 24 zhovtnia 2003 № 7 «Pro praktyku pryznachennia sudamy kryminalnoho pokarannia» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>(in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

3. Hryshchuk V, *Problemy kodyfikatsii kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy* [Problems of codification of the criminal legislation of Ukraine] (Lvivskiyi universytet 1993) (in Ukrainian)

4. Shemshuchenko Ju, Titarenko Ju ta inshi, *Ugolovnoe nakazanie : monograficheskoe issledovanie* [Criminal punishment: a monographic study] (Redakcija gazety «Vechernjaja Makeevka» 1997) (in Russian)

Journal articles

5. Omelchuk O, 'Zahalni zasady pryznachennia pokarannia: zakonodavche rehuliuвання та praktyka zastosuvannya' [General principles of sentencing: legislative regulation and practice of application] (2013) 4 (48) Universytetski naukovi zapysky 360 (in Ukrainian)

Олійник О. С. Характеристика інституційних принципів кримінального права України

Стаття присвячена висвітленню питань характеристики, основних ознак та властивостей інституційних принципів кримінального права України. Серед означеної групи принципів у літературі називають такі принципи, як: принцип співрозмірності (відповідності) призначеного покарання тяжкості злочину, обставинам його вчинення та особі, яка його вчинила, а також принцип обов'язковості психіатричного лікування при застосуванні примусових заходів медичного характеру. Також у літературі в цю групу принципів окремі науковці включають такі принципи, як: принцип застосування примусового лікування; принцип урахування злочинів, учинених уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи; принцип урахування щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки неповнолітнього. Автором статті обґрунтовується думка про те, якими властивостями повинні бути наділені положення, для того щоб претендувати на звання інституційного принципу кримінального права. Адже основоположні начала, закладені в закон про кримінальну відповідальність, повинні мати чіткі межі. Це, у свою чергу, забезпечить належне дотримання режиму законності у визначеній сфері суспільних відносин та, відповідно, згаданих вище принципів кримінального права, що належать до загальноправових, спеціальних (галузевих), міжгалузевих та міжінституційних.

Ключові слова: принципи кримінального права; інституційні принципи; покарання; призначення покарання.

Олейник О. С. Характеристика институционных принципов уголовного права Украины

Статья посвящена раскрытию вопросов характеристики, основных признаков и свойств институционных принципов уголовного права Украины. Среди указанной группы принципов в литературе называют такие принципы, как: принцип соразмерности (соответствия) назначенного наказания тяжести преступления, обстоятельствам его совершения и личности, его совершившего, и принцип обязательности психиатрического лечения при применении принудительных мер медицинского характера. Также в литературе в данную группу принципов отдельные ученые включают такие принципы, как: принцип применения принудительного лечения; принцип учета преступлений, совершенных уполномоченным лицом от имени и в интересах юридического лица; принцип учета чистосердечного раскаяния и дальнейшего безупречного поведения несовершеннолетнего. Автором статьи обосновывается мысль о том, какими качествами должны быть наделены положения, для того чтобы претендовать на звание институционального принципа уголовного права, ведь основополагающие начала, заложенные в законе об уголовной ответственности, должны иметь четкие очертания. Это, в свою очередь, обеспечит надлежащее соблюдение режима законности в определенной сфере общественных отношений и, соответственно, упомянутых выше принципов.

пов уголовного права, относящиеся к общеправовым, специальным (отраслевым), межотраслевым и межинституциональным.

Ключевые слова: *принципы уголовного права; институциональные принципы, наказания; назначения наказания.*

Oleynik O. S. Description of the institutional principles of criminal law of Ukraine

The article is devoted to covering issues of characteristics, main features and properties of the institutional principles of criminal law of Ukraine. Among the identified set of principles in the literature are such principles as: the principle of proportionality (conformity) of the punishment of the crime, the circumstances of its commission and the person who committed it, and the principle of the obligation of psychiatric treatment when applying compulsory medical measures. Also in the literature in this group of principles, some scholars include such principles as: the principle of forced treatment; the principle of taking into account crimes committed by an authorized person on behalf and in the interests of a legal person; the principle of taking into account sincere repentance and the continued impeccable behavior of a minor. The author of the article substantiates the idea of what authorities should be given the provisions in order to claim the title of the institutional principle of criminal law. After all, the fundamental principles laid down in the law on criminal liability should have a clear outline. The author substantiates that the principle of proportionality (conformity) of the punished crime, the circumstances of its commission and the person who committed it and the principle of obligatory psychiatric treatment in the application of compulsory medical measures are institutional principles of criminal law. This, in turn, will ensure proper compliance with the rule of law in certain areas of public relations and, accordingly, the abovementioned principles of criminal law relating to general, special (sectoral), inter-sectoral and inter-institutional.

Key words: *principles of criminal law; institutional principles; punishment; sentencing.*